

Asiei Mici (Heracleea, Amastris, Sinope, Amisos, Amaseia, Gordion, Aphrodisias, Hierapolis, Dydima, Milet, Priene, Ephesos, Claros, Smyrna, Pergamon, Troia, Kyzikos ș.a.), ceea ce s-a dovedit a fi extrem de important pentru o mai bună înțelegere a relațiilor externe ale orașelor grecești din arealul Mării Negre. Precizăm că această vizită a echipei proiectului era înscrisă în cadrul planului de desfășurare a activităților de documentare la capitolul mobilități, dar realizarea ei la acest capitol nu a mai fost posibilă din cauza dispozițiilor art. IV alin. (2) din OUG 26/2012 care restricționează numărul de persoane care se deplasează în străinătate la maximum 2 persoane. În aceste condiții și pentru a permite, totuși, documentarea în teren a membrilor echipei de cercetare, am hotărât să acordăm o creștere salarială pentru cercetătorii care efectuează deplasarea, astfel încât aceștia să-și poată suporta din venituri proprii (salariu) costurile deplasării. Datele exacte privind deplasările externe menționate se regăsesc în fișa de evidență a cheltuielilor.

3. Deplasări interne (documentare). Au fost efectuate zece deplasări interne (la instituții de profil din țară și pe șantiere arheologice) în scopul documentării pentru obiectivele asumate în cadrul proiectului – George Bilavski (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din București, Biblioteca Academiei Române din București), Victor Cojocaru (Muzeul de Istorie Națională și Arheologie din Constanța, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din București, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj), Andrei Opaț (Institutul de Cercetări Eco-muzeale din Tulcea, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din București, Șantierul arheologic Ibida, Muzeul de Arheologie din Mangalia), Livia Ruscu (Muzeul de Istorie Națională și Arheologie din Constanța). Datele exacte privind deplasările interne menționate se regăsesc în fișa de evidență a cheltuielilor.

4. Comunicări la congrese și simpozioane internaționale (diseminare). Au fost prezentate 18 comunicări, de către membri ai echipei și legate de obiectivele asumate în cadrul proiectului, la următoarele manifestări științifice: Simpozionul internațional **The Romans at the Black Sea during the Time of Augustus. The Evidence of Literary, Archaeological and Numismatic Sources**, Tulcea/România, 6-9 iunie (Livia Buzoianu: *Éducation et culture à Tomis* [colaborare M. Bărbulescu], Costel Chiriac: *An Early Roman Imperial Intaglio at Ibida [Moesia]*, Andrei Opaț: *Amphora as proxy of the Pontic and Mediterranean globalization [1st BC- 3rd AD]*, Livia Ruscu: *Grants of Roman citizenship in the Western Pontic Greek cities under Augustus*); Simpozionul internațional **Mégarika. Nouvelles recherches sur les cités de la Mégaride et les fondations mégariennes du Pont-Euxin : Archéologie, Épigraphie, Histoire**, Mangalia/România, 8-12 iulie (Livia Buzoianu: *Les terres cuites d'Albești d'époque hellénistique. Les représentations de culte* [colaborare M. Bărbulescu], V. Cojocaru:

Un espace dorien pontique d'après les décrets de proxénie

);

XIV Congressus internationalis epigraphiae Graecae et Latinae

, Berlin/Germania, 27-31 august (Victor Cojocaru:

Die Ausführung von Standbildern oder Porträts von Honoranden in Ehreninschriften aus dem pontischen Raum

),

19

th

Congres of the International Association for the History of Glass,

Piran/Slovenia, 17-21 septembrie (Costel Chiriac & Sever Boțan:

Hellenistic and early Roman glass from the east Carpathian area [II century B.C.-II Century A.D.]

- poster); Simpozionul internațional

Imperialism and Identities at the Edges of the Roman World

, Belgrad/Serbia, 20-23 septembrie (Ligia Ruscu:

On the establishment of Roman rule on the Western shore of the Black Sea

);

The 28th Congress of the RCRF

, Catania/Italia, 23-27 septembrie (Andrei Opaț:

Defining more Roman amphorae in the Athenian Agora: too much history, too little typology

- poster, Andrei Opaț:

Imperial stamps on early Byzantine amphorae

[colaborare Ch. Diamanti] - poster); Sesiunea internațională

Pontica 2012

, Constanța/România, 10-11 octombrie (Livia Buzoianu:

Trei fragmente inedite din ISM II, 44

[colaborare M. Bărbulescu], Costel Chiriac & Sever Boțan:

Despre sticlăria elenistică și romană timpurie de la est de Carpați (sec. II a.Chr – II p.Chr.)

, Victor Cojocaru:

Statui sau portrete ca măsură de cinstitoare în inscripțiile onorifice din arealul pontic

, Lucian Munteanu:

Noi cercetări arheologice de salvare la Niculițel

[colaborare G. Nuțu & D. Paraschiv]); Simpozionul internațional

Oltenia. Interferențe culturale

, Craiova/România, 17-19 octombrie (Livia Buzoianu:

Posibilități de datare în arheologie datorate ștampilelor amforice

); Simpozionul internațional

Banquets of Gods, Banquets of Men. Conviviality in the Ancient World

, Cluj/România, 23-24 noiembrie (Mădălina Dana:

"Le banquet des sophistes": représentation funéraire, représentation sociale sur les stèles de Byzance aux époques hellénistique et romaine

, Victor Cojocaru:

Ladung zu Opfer und Bankett als Auszeichnung der Fremde im pontischen Raum und der Pontikoi

in der Fremde

).

5. Publicații (diseminare). A fost demarată pregătirea pentru tipar a volumului colectiv cu lucrările simpozionului din 27-28 septembrie. Lucrarea, care ar urma să apară la o editură acreditată CNCS din România, reprezintă finalizarea parțială a obiectivelor asumate în cadrul proiectului. Editorii volumului sunt Florina Panait-Bârzescu, Iulian Bîrzescu, Florian Matei-Popescu și Adrian Robu. Victor Cojocar, în calitate de coordonator al proiectului PN-II-ID-PCE-2011-3-0054, și-a asumat redactarea unui capitol introductiv la această lucrare colectivă. Totodată, au fost publicate sau definitivate și predate pentru tipar 19 studii și trei recenzii critice de ample dimensiuni. Informațiile exacte în acest sens pot fi consultate pe pagina web a proiectului (www.ponticgreekcities.ro). Precizăm că în toate publicațiile raportate apare menționat numele finanțatorului și numărul contractului de finanțare după modelul: „This work was supported by a grant of the Romanian National Authority for Scientific Research, CNCS – UEFISCDI, project number PN-II-ID-PCE-2011-3-0054”.

6. Pagina web (diseminare). A fost actualizată în permanență pagina web a proiectului (adresa: www.ponticgreekcities.ro), care poate fi accesată în limbile română și engleză, și care conține informații despre proiect, despre membrii echipei și mai multe date relevante privitoare la activitățile desfășurate în cadrul proiectului. Adresa paginii poate fi accesată de pe toate motoarele de căutare consacrate (Google, Yahoo, Ask, Bing, **Duck Duck Go**, Yippy, **Dogpile, Yandex, The Internet Archive** etc.). Astfel, cele două meniuri principale au fost echipate cu butoanele de căutare **Publications** și **Useful Weblinks**, fiecărei dintre ele corespunzându-i articole specifice în limbile română și engleză. Totodată, celelalte meniuri au fost îmbunătățite și completate cu fișiere noi (articole), traduse în limbile română și engleză (la meniul **Activities** vezi articolele **Symposium 2012** / **Simpozion 2012 – Timetable/Program** și **Summaries/Sumar** ; la meniul **News** vezi articolele

Symposium 2012

și

Symposium 2013

). Responsabil cu actualizarea paginii web a proiectului este George Bilavschi. Diana Stah, Adrian Poruciuc și Ligia Ruscu și-au asumat traducerea în engleză sau verificarea traducerii în engleză a informațiilor afișate.

□□ **B. Obiective științifice individuale** (descriem succint măsura în care au fost realizate obiectivele științifice asumate conform propunerii de proiect. Precizăm că informații mai detaliate, în acest sens, pot fi aflate pe pagina web a proiectului, acolo unde se află rezumatele comunicărilor prezentate cu prilejul simpozionului național menționat mai sus):

· Obținerea unui tablou de ansamblu al relațiilor externe ale orașele grecești pontice prin cercetarea exhaustivă – repertorierea, cartografierea, comentarea – a informațiilor epigrafice și literare (Victor Cojocaru, Alexandru Avram, Ligia Ruscu, Mădălina Dana, Adrian Robu, Livia Buzoianu). A fost finalizată studierea relațiilor interpontice, inclusiv cu populațiile negrecești din hinterland. Rezultatele principale au fost comunicate cu prilejul simpozionului național de la București (șase comunicări) și urmează să apară în volumul colectiv menționat (șase studii ample). Multe aspecte au fost diseminate cu prilejul congreselor și simpoziunilor internaționale amintite mai sus, rezultatele urmând a fi publicate în volumele cu lucrările reuniunilor științifice respective sau în reviste de specialitate cât mai vizibile în plan național și internațional. În ceea ce privește relațiile extrapontice, finalizarea cercetării se leagă de simpozionul internațional din 2013 asupra căruia vom reveni ceva mai jos.

· Identificarea unui posibil model de integrare a coastei de Vest a Pontului Euxin în cadrul Imperiului Roman (Florian Matei-Popescu). A fost selectat materialul epigrafic edit și parcursă o parte a bibliografiei legată de următoarele probleme: începutul stăpânirii romane în zona vestică a Pontului Euxin, statutele juridice ale orașelor grecești în cadrul Imperiului Roman, prezența armatei romane și a personalului militar roman în această zonă, prezența unor comunități de cetățeni romani (*conventus civium Romanorum*) și apariția unor noi așezări în teritoriile sau în imediata vecinătate a teritoriilor orașelor grecești, precum și alte aspecte legate de problema integrării acestui spațiu în Imperiul Roman. Cercetarea s-a axat mai ales pe problemele legate de statutele juridice ale orașelor grecești din zona vestică a Pontului Euxin în cadrul provincial roman, iar rezultatele au fost concretizate sub forma unei comunicări, dezvoltată într-un studiu pregătit pentru tipar - *Statutele juridice ale orașelor grecești vest-pontice în Imperiul Roman*

· Întocmirea unui studiu amplu privitor la ambalajul ceramic folosit pentru importul și exportul unor produse: ulei de măsline, vin, produse de pește (Andrei Opaît). Îndeplinirea obiectivului a fost realizată prin participarea la săpături arheologice și prelucrarea de materiale ceramice aflate în depozitele muzeelor, iar diseminarea rezultatelor a fost realizată prin participarea la congrese și simpozioane naționale și internaționale. Cum ultimele au fost deja menționate, amintim aici doar șantierele și materialele arheologice prelucrate: șantierul arheologic Ibida (Slava Rusa), depozitele Institutului de Cercetări Eco-muzeale din Tulcea, al Muzeului Național din București, al Institutului de Arheologie “Vasile Pârvan” din București, al Muzeului de Arheologie din Mangalia. În depozite au fost prelucrate materiale din săpăturile de la Troesmis, Mălăiești, Popești, Histria-sector Zona Sacră, Ibida, Callatis-termele romane. Rezultatele obținute au permis pregătirea pentru tipar a unui studiu amplu – *Considerații privind producția și consumul de vin și produse piscicole în ținuturile vest-pontice (secolele I a. Chr. – III p. Chr.)*

· Întocmirea unui studiu amplu privitor la producția și comerțul cu vase de sticlă în bazinul pontic în epoca elenistică și romană (Costel Chiriac & Sever Boțan). Prin asumarea mai multor deplasări de documentare (utilizând și alte fonduri decât cele din cadrul proiectului) s-a reușit completarea unei bune părți a bibliografiei de specialitate privitoare la istoria și arheologia spațiului nord-vest Pontic dar și, în mod particular, la vesela de sticlă descoperită în special în coloniile grecești din nordul Mării Negre. În paralel cu activitatea de documentare, au fost desfășurate activități de înregistrare fotografică, prelucrare de date tehnice și executare de desene după materialul arheologic accesibil, existent în muzeele din județele: Constanța, Tulcea, Brăila. Rezultatele obținute au fost diseminate prin participarea la mai multe reuniuni științifice naționale și internaționale, ca și prin redactarea unui studiu privind *Sticlăria elenistică și romană din Pontul Euxin. Între producție și import.*

· Întocmirea unui studiu amplu privitor la atelierele de producție a teracotelor în Marea Neagră în contextul coroplasticii elenistice, cu stabilirea relației între atelierele pontice și modelele din lumea egeeană (Iulian Bîrzescu). Au fost realizate activități de documentare atât prin parcurgerea literaturii de specialitate cât și prin deplasări la muzee și depozite unde există teracote provenind din coloniile grecești de pe coasta de vest și sud a Mării Negre: Constanța, Mangalia, Varna, Balcik, Istanbul, Amasra, Sinop, Samsun, Amasya. Rezultatele obținute au fost comunicate cu prilejul unor simpozioane naționale și internaționale și au permis redactarea unui studiu pentru tipar – *Teracote cu reprezentări zoomorfe din sanctuarele coloniilor grecești din Marea Neagră*

· Întocmirea unui studiu amplu privitor la relațiile coloniilor pontice cu lumea egeeană reflectate în arta sculpturală (Florina Panait-Bîrzescu). Cercetare s-a axat pe arta sculpturală a cetăților pontice, mai precis pe originea și modul de răspândire în arealul pontic a modelelor iconografice din statuaria. Studiarea reprezentărilor sculpturale de divinități a permis câștigarea de noi informații necesare cunoașterii cultelor cetăților pontice. Au fost efectuate mai multe călătorii pentru documentarea unor piese de sculptură aflate la muzeele din Histria, Constanța și Mangalia (utilizând alte fonduri decât cele ale proiectului), ca și deplasarea importantă la mai multe muzee și obiective arheologice din Turcia (în cadrul proiectului). Rezultatele obținute au fost comunicate cu prilejul simpozionului național de la București și urmează să fie publicate sub forma unui studiu – *Modele iconografice comune reprezentărilor de divinități în cetățile pontice*

· Întocmirea unui studiu amplu privitor la circulația mărfurilor în vestul bazinului pontic, reflectată în descoperirile de sigilii „de tip comercial” în arealul orașelor grecești în epoca romană (secolele I-III d. Hr.), relevant pentru legăturile cu lumea micro-asiatică (Costel Chiriac). A fost parcursă și completată bibliografia de specialitate privitoare la istoria și arheologia spațiului nord-vest Pontic și, în mod special, a sigiliilor comerciale romane din plumb, subiect puțin cercetat și cunoscut în literatura de specialitate din spațiul vizat. Astfel, a fost necesară depistarea, studierea și consultarea, în amănunt, a bibliografiei de specialitate din unele biblioteci din țară și străinătate, pentru a forma o viziune de ansamblu cu privire la studierea acestei categorii de materiale din partea occidentală a Imperiului roman și pentru a putea face o comparație cu descoperirile din zona ponto-dunăreană. În paralel cu activitatea de documentare au fost desfășurate activități de înregistrare fotografică, prelucrare de date tehnice și executare de desene după materialul arheologic accesibil.

· Întocmirea unui studiu amplu privitor la relațiile comerciale ale orașelor vest-pontice în epoca romană, reflectate în descoperirile monetare (Lucian Munteanu). Au fost studiate legăturile orașelor grecești vest-pontice (Histria, Callatis, Tomis) cu lumea barbară (getică, tracică, scitică, bastarnică) în epoca elenistică, pe baza descoperirilor monetare. În acest scop s-a reușit constituirea unei baze de date, în care au fost repertoriolate emisiunile bătute în aceste centre, din metale diferite, aflate izolat sau în tezaure. Analiza mai multor categorii de izvoare (numismatice, în special, dar și arheologice, epigrafice și literare) a permis identificarea și definirea modalităților non-comerciale, prin care monedele grecești ar fi putut ajunge în mâna barbarilor: tribut (singular sau anual), plata unor sume prevăzute în tratate de alianță, răscumpărarea captivilor, plăți militare către mercenari, daruri diplomatice sau jafuri. În legătură cu astfel de situații au fost studiate conotațiile complexe, de ordin social, politic sau religios, pe care le capătă o parte din piesele monetare ajunse în mediul barbar. Rezultatele cercetărilor au fost comunicate la mai multe reuniuni științifice naționale și internaționale și au permis redactarea unui studiu pentru tipar – *Legăturile orașelor grecești vest-pontice cu populațiile barbare în epoca elenistică. Evidența numismatică*

· O mențiune aparte ar merita contribuția reușită de George Bilavschi și Diana Stah, care – prin asistența permanentă acordată directorului de proiect în probleme de management – au contribuit la buna desfășurare a celorlalte obiective și la crearea premiselor de a continua cercetările efectuate de toți membrii echipei într-un cadru mai larg. În acest sens, ne referim la posibilitățile de asigurare a continuității proiectului PN-II-ID-PCE-2011-3-0054 în programele specifice ale PC8 (Cooperare, Idei, Capacități, Știința în Societate) și la Dinamica Politicilor Europene în domeniul cercetării și impactul pe termen scurt și mediu asupra obiectivelor programelor de finanțare a științei. Deja au fost inițiate demersuri de colaborare cu unele instituții partenere din țară și străinătate în vederea aplicării unui proiect cu finanțare europeană, care ar putea propulsa într-un registru superior inclusiv direcțiile de cercetare asumate în cadrul proiectului actual. În același sens, contăm și pe colaborarea foarte bună pe care am avut-o până acum cu personalul din administrația Filialei din Iași a Academiei Române.

În concluzie, considerăm că – prin îndeplinirea în totalitate a obiectivelor propuse pentru etapa 2012 – am făcut alți pași importanți în atingerea scopului principal al proiectului nostru – publicarea unei sinteze colective care să poată da seama, într-o manieră mai complexă și mai convingătoare ca până acum, de contactele externe întreținute de comunitățile urbane pontice. Așa cum precizăm și în propunerea de proiect, aceasta ar avea menirea să faciliteze participarea noastră de perspectivă la un dialog internațional referitor la polisul grec în perioada elenistică și în epoca imperială. Un dialog care a fost deja inițiat. Cea mai bună dovadă în acest sens ar fi activitatea desfășurată pe tot parcursul etapei curente privind organizarea simpozionului internațional „Interconnectivity in the Mediterranean and Pontic World during the Hellenistic and Roman Periods”, la Constanța/România, în perioada 8-12 iulie 2013. Și-au anunțat deja participarea 60 de cercetători din 16 țări din Europa, Asia și America de Nord, între care și mulți specialiști de notorietate internațională deosebită (pentru mai multe informații vezi pagina web a proiectului).

Director proiect,

Dr. Victor Cojocaru